

Ohebné částice

Ohebné částice 助動詞 – jeden ze slovních druhů. Patří mezi slova synsémantická, mají ohýbání. Připojují se k predikativům nebo k ostatním ohebným částicím a substantivům, vyjadřují rod, aspekt, čas, polaritu, slovesný způsob apod. Existují i teorie, podle nichž nejsou uznány za samostatná slova, nýbrž za polysufixy (teorie Jošio Jamady).

Podle významů bývají běžně rozčleňovány do následujících jedenácti skupin:

A	kauzativ = <i>seru / saseru</i>] rod
B	pasivum, potenciál, samovolnost, uctivost = <i>reru / rareru</i> ...	
C	zdvořilost = <i>desu / masu</i>	zdvořilost, zp. II
D	minulost, dokončení/završení, reminiscence, potvrzení = <i>ta</i>	aspekt, čas
E	vůle, dohad = <i>u¹ / jó / rašii / mai / daró</i>	způsob I
F	negace = <i>nai / nu</i>	polarita
G	rozhodnutí = <i>da</i>	polarita, zp. I
H	přání = <i>tai</i>] způsob I
I	připodobnění = <i>jóda</i>	
J	doslech = <i>sóda</i>	
K	stav, situace = <i>sóda</i>	

Existují teorie, podle kterých prvky ze skupiny A a B nejsou ohebnými částicemi, ale příponami (teorie Motoki Tokiedy).

兄は弟に <u>教えさせた</u> 。	(Starší bratr přiměl mladšího, aby mu to vysvětlil.)
兄は弟に <u>教えられた</u> 。	(Starší bratr byl poučen mladším.)
兄は弟に <u>教えさせるだろう</u> 。	(Starší bratr nejspíš přiměje mladšího, aby mu to vysvětlil.)
兄は弟に <u>教えられるだろう</u> 。	(Starší bratr nejspíš bude mladším poučen.)

V těchto příkladech je *ani* (starší bratr) subjektem stavu/děje *ošiesaseru* (přimět k vysvětlení) a *ošierareru* (být poučen), subjektem kauzativity a pasivním subjektem. Slovo *daró* však nemá ke staršímu bratrovi žádnou vazbu, vyjadřuje subjektivní hodnocení ze strany mluvčího. V Tokiedovy gramatice jsou *seru / saseru*, *reru / rareru* z ohebných partikulí vyjmuty a klasifikovány jako přípony.

a	彼は <u>いかにも男らしい</u> 。	(On je vskutku mužný.)
b	あそこにいるのは <u>どうやら男らしい</u> 。	(Támhle, to jaksi vypadá na chlapa.)

¹ Zde je opět nutno vnímat tento prvek jako abstraktní morfém, jenž se realizuje jako prodloužení samohlásky /o/ na konci tzv. mizenkei, slovesného tvaru (imperfektního), např. 書こ+う = /kakó/, pozn. překl.

V případě **a** je *rašii* sufixem, jenž utváří *~i* adjektivum *otokorašii* (mužný, chlapský), je součástí vyjádření toho, jaké atributy má *kare* (on). V případě **b** je *rašii* ohebnou částicí, která vyjadřuje subjektivní hodnocení ze strany subjektu promluvy, nepodílí se však na vylíčení povahy „muže“. Pokud bychom **a** a **b** rozlišovali tímto způsobem, potom bude Tokiedova teorie platná (viz sekce I. *Když se řekne metajaponština*).

Specifikem ohebných částic je, že jsou nesamostatnými, přitom však ohebnými slovy. Nicméně v případě výrazů *u* / *jó* / *mai* ze skupiny *E* ke změně tvaru slova nedochází. Podívejme se však na následující příklady:

c 突然雨が降り出すということもあるまい。 (Snad ani žádná náhlá přeháňka nepříjde.)

d あろうことか、あるまいことか、…… (Může se to stát, nemůže se to stát ...)

Budeme-li považovat *mai* v příkladě **c** za koncový tvar a *mai* v příkladě **d** za tvar přívlastkový, můžeme tuto částici považovat za ohebnou i bez toho, že by u ní docházelo k formální morfologické proměně. Haruhiko Kindaiči takovýmto případům říká neměnné ohebné částice 不変化助動詞.

Výrazy ze skupin *A*, *B*, výrazy *u* a *jó* ze skupiny *E* a výrazy *nai* a *nu* ze skupiny *F* se připojují k imperfektnímu tvaru ohebných slov. Imperfektní tvary nemají samostatné použití, jejich samostatnost je tedy oslabena. Proto také lze výše zmíněné ohebné partikule považovat za sufixy.

Kromě dělení podle významů, lze ohebné partikule dělit i následujícími způsoby:

1. Dělení podle napojení

napojení na imperfektní tvar = *seru* / *saseru* / *reru* / *rareru* / *nai* / *nu* / *u* / *jó*

napojení na adverbální tvar = *masu* / *ta* / *sóda* (stav) / *tai*

napojení na koncový tvar = *mai* / *sóda* (doslech)

napojení na neohebná slova = *da* / *desu* / *rašii* / *daró* / *dešó* / *sóda* (stav)

2. Dělení podle typu (vzoru) flexe

typ jednostupňové „spodní“ flexe² = *seru*: セ・セ・セル・セル・セレ・セロ

typ adjektivní flexe (*~i* adjektiva) = *nai* / *tai* / *rašii*: (ク)・ク・イ・イ・ケレ・□

typ adjektivní flexe (*~na* adjektiva) = *da* / *jóda* / *sóda* (stav, doslech): ダロ・ダッ・ダ・ナ・ナラ

typ specifické flexe = *masu* / *desu* / *ta* / *nu* (*n*)

typ neměnné flexe = *u* / *jó* / *daró* / *mai*

² Též možno označit jako „jednostupňová e-flexe“, viz pozn. 79, pozn. překl.

